

Handlingsplan

för att öka svensk grisproduktion

Avelspoolen, Axfood Sverige, Bergendahls Food, Coop, Dalsjöfors Kött, Hushållningssällskapet, HK Scan, ICA Sverige, KLS Ugglarps, Kommerskollegium, Kött- och Charkföretagen, Lidl Sverige, Livsmedelsföretagen, Livsmedelsverket, Lantbrukarnas Riksförbund, Martin&Servera, Menigo, Skövde Slakteri, Statens jordbruksverk, Statens veterinärmedicinska anstalt, Svenska Djurhälsovården, Svenska Pig, Svensk Dagligvaruhandel, Svenskt Kött, Sveriges Djurbönder, Sveriges Grisföretagare

2014-06-09

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Handlingsplanens slutsatser	3
Handlingsplanens åtgärdsområden	4
Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Produktions- och marknadsutveckling i stort.....	5
Anatomin viktig för lönsamhet i hela värdekedjan	6
Export	7
Försäljning till utländska konsumenter	9
Försäljning till svenska konsumenter	9
Försäljning inom dagligvaruhandeln.....	10
Försäljning inom Food Service.....	11
Grisproducenternas investeringsvilja.....	11
Konkurrensvillkor för svensk grisproduktion	13
Produktivitet och produktionsvillkor för svensk grismästning.....	13
Produktionssystem.....	15
Produktionsrådgivning	16
Statistik	18
MÅL OCH ÅTGÄRDER.....	19
Marknad	19
Innovation och produktutveckling	19
Slutsatser	19
Mål.....	19
Åtgärder	19
Mervärden och kommunikation av frivillig ursprungsmärkning	20

Slutsatser	20
Mål.....	20
Åtgärder	20
Statistik	21
Slutsatser	21
Mål.....	21
Åtgärder	22
Export	22
Slutsatser	22
Mål.....	23
Åtgärder	23
Produktion.....	24
Kostnadseffektiva stallar.....	24
Slutsatser	24
Mål.....	24
Åtgärder	24
Friska, hållbara djur med låg dödlighet, god djurvälstånd och hög produktivitet.....	25
Slutsatser	25
Mål.....	26
Åtgärder	26

Sammanfattning

Sveriges naturliga förutsättningar och den svenska marknadens betalningsvilja för svensk gris är en bra grund för att utveckla grisproduktionen i Sverige. Den räcker dock inte för att kompensera de utmaningar som finns i form ett högt kostnadsläge i produktionen och av bristande tillgång till viktiga exportmarknader, samt marknadens höga krav på innovation. För att vända den långvarigt negativa trenden med dålig lönsamhet och vikande produktion behövs ett starkt engagemang i hela värdekedjan.

Under våren 2014 har Landsbygdsdepartementet tagit initiativ till att samla hela värdekedjan där den gemensamma ambitionen har varit att ta fram en handlingsplan som är relevant och användbar för samtliga involverade aktörer. Handlingsplanen utgör därmed ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet med att långsiktigt stärka svensk grisproduktion.

Handlingsplanens slutsatser

En lönsam avsättning för alla delar av grisen är en viktig förutsättning för konkurrenskraft i hela värdekedjan. Svenska konsumenter har en hög betalningsvilja för svenskt kött och Sverige är en högprismarknad. En stor del av grisen används dock som råvara i förädlade produkter där priset sätts i konkurrens med importerad råvara och blir väsentligt lägre. När köttet förädlas tillförs en rad andra egenskaper som gör att det svenska ursprunget relativt andra värden blir mindre betydelsefullt. Konsumenterna har inte heller samma höga betalningsvilja för svensk råvara i dessa produkter. Satsning på frivillig ursprungsmärkning även på charkprodukter, tillsammans med kommunikation om svenska mervärden, har potential att öka konsumentintresset och betalningsviljan. Ytterligare en väsentlig del av grisen med låg efterfrågan i Sverige (grisfötter, svål mm) skulle kunna säljas till ett högre pris genom tillträde till fler exportmarknader. Innovationer för att möta konsumenttrender är centrala för att kunna sälja fler produkter till bättre pris.

I Sverige finns flera fördyrande omständigheter jämfört med viktiga konkurrentländer. Byggnaderna är en stor kostnad bland annat eftersom den svenska djurskyddslagstiftningen medför att det krävs större utrymme per gris jämfört med övriga länder. Dessutom har låg investeringstakt gjort att Sverige har halkat efter i utvecklingen av byggteknik och storleksrationalisering. Detta bidrar till höga arbetskostnader. Flera krav i den svenska lagstiftningen ger höga produktionskostnader, främst i smågrisproduktionen. Fortsatt produktivitet utveckling genom bl.a. ökade rådgivningsinsatser och investeringar behövs för vända utvecklingen.

Handlingsplanens åtgärdsområden

Nedan presenteras åtgärdsförslagen i korthet:

1. Innovationsnätverk för gemensam omvärldsbevakning, kunskapsspridning och inspiration.
2. Ökad satsning på forskning och utveckling för att öka den köttvetenskapliga kompetensen.
3. Ökad faktabaserad kommunikation om svensk djurhållning, bl.a. den låga antibiotikaanvändningen.
4. Intensifierat arbete för att skapa tillträde till viktiga exportmarknader.
5. Underlätta export och import genom förbättrad information till företag på Jordbruksverkets hemsida.
6. Kartläggning av tredjelandsmarknader för grisköttsdetaljer - ”rätt detalj på rätt marknad”.
7. Ökade rådgivningsinsatser riktade till grisproducenter för att höja produktivitet och effektivitet, samt ökade satsningar på forskning och utveckling och internationellt utbyte.
8. Utveckla bättre lösningar för byggnation och inhysningssystem för grisar.
9. Förbättra investeringsklimatet för grisproducenter. Investeringsstöd inom Landsbygdsprogrammet är en viktig del.
10. Ökade aktiviteter för att nuvarande regelverk för uppfödning av gris inom EU tolkas och tillämpas på samma sätt i alla medlemsstater.
11. Proaktivt svenskt arbete för att kommissionen ska ta initiativ till förslag som leder till att EU-regelverket utvecklas och når svensk nivå inom djurskydds- och livsmedelsområdet.
12. Utveckla statistik och nyckeltal för hela livsmedelskedjan.

Inledning

Landsbygdsdepartementet och Jordbruksverket kallade i februari 2014 till ett möte med anledning av den negativa utvecklingen på grisköttsmarknaden. Den 19 februari hölls ett möte på Landsbygdsdepartementet under ledning av landsbygdsminister Eskil Erlandsson och generaldirektör Leif Denneberg. Till mötet hade representanter för organisationer, företag och myndigheter med koppling till jordbrukets grisproduktion inbjudits.

Mötesdeltagarna var eniga om att svensk grisproduktion befinner sig i en svår situation och att ingen enskild aktör har kapacitet att vända utvecklingen på egen hand. I syfte att ta fram en handlingsplan bildades arbetsgrupper med brett deltagande inom områdena produktion, marknad och export.

Förutsättningarna för att producera griskött i Sverige är i grunden mycket goda. För att kunna vända utvecklingen behövs en sammanhållen satsning i hela livsmedelskedjan. Satsningen är att betrakta som en investering då den kommer att kunna ge utväxling i såväl arbetstillfällen som andra positiva samhällsekonomiska effekter. Mot denna bakgrund har Landsbygdsdepartementet medverkat som initiativtagare och facilitator, bl.a. genom att bilda sekretariat för varje arbetsgrupp och vara sammankallande till möten. Målen och åtgärderna är sprungna ur livsmedelskedjans engagemang samt vilja till handling. Den gemensamma ambitionen har varit en handlingsplan som är så relevant och användbar som möjligt för samtliga involverade aktörer. Handlingsplanen utgör därmed ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet med att långsiktigt stärka svensk grisproduktion.

Bakgrund

Produktions- och marknadsutveckling i stort

Kina står för 50 procent av världens produktion av griskött, USA för 10 procent och Brasilien för 7 procent. EU står för totalt 20 procent av världsproduktionen vilket motsvarar ca 260 miljoner grisar per år. Inom EU har Tyskland den största produktionen med 56 miljoner grisar. Danmark som producerar knappt 30 miljoner grisar, varav cirka 10 miljoner smågrisar exporteras, ligger på fjärde plats volymmässigt. Svensk grisproduktion utgör cirka 1 procent. Antalet slaktade grisar i Sverige har minskat från 3,3 miljoner år 2000 till drygt 2,5 miljoner år 2013. Genom strukturrationalisering har antalet besättningar i Sverige minskat under samma tid från 2000 till 1200 och där 20 procent av företagen svarar för 75 procent av smågrisproduktionen.

Produktionen av svenskt griskött i ton räknat sjönk med 28 procent mellan 1999 och 2013, samtidigt som den totala förbrukningen¹ ökade med 8 procent och importen av griskött ökade med 212 procent. Som jämförelse kan det nämnas att nötköttsproduktionen minskade med 12 procent medan fågelköttsproduktionen ökade med 34 procent under samma period. Minskad produktion har lett till en överkapacitet i slakteriindustrin, som stegvis anpassar sig till detta genom att justera kapaciteten.

De senaste åren har konkurrensen mellan de svenska slakterierna om de svenska grisarna ökat, vilket lett till att det svenska grispriset till producent låg högst i Europa under 2013². Det högre priset har varit möjligt då slakterier och handel kunnat få ut ett mervärde på en del av grisen på den svenska marknaden. Importerat griskött är dock billigare och denna prisskillnad skapar ett konkurrenstryck framförallt för råvara till charkprodukter och färdigmat. Under hösten och vintern 2013/2014 har en obalans uppstått, där slakterierna inte kunnat få avsättning för allt svenskt griskött till den rådande prisnivån. Detta har lett till att slakterier sagt upp kontrakt med en del grisproducenter och att slaktköer uppstått. I vissa fall har slakterier exporterat grisar till Tyskland för att minska köerna. Obalansen i marknaden ledde fram till ett akut läge. Situationen för den svenska grismärket bottenar dock i en långvarigt negativ trend.

Anatomin³ viktig för lönsamhet i hela värdekedjan

I Sverige har konsumenten en hög betalningsvilja för svenskt kött och Sverige är en högprismarknad⁴. Detta gäller framförallt kött detaljer som i princip alltid är märkta med ursprung. När förädlingsgraden ökar exempelvis för charkprodukter eller färdigrätter, är det svårare att på marknaden få ut en merbetalning för svensk råvara. Förädlingen tillför en lång rad egenskaper till produkten som gör ursprungets värde, relativt andra värden, mindre. Det betyder att mervärdet för svensk grisproduktion i huvudsak finns på kött detaljerna. Jämfört med ett nötkreatur där 60 procent av djuret säljs obearbetat i kött disken, representerar grisen en större utmaning, pga. den höga andelen industriråvara.

¹ Den totala förbrukningen inkluderar hela slaktkroppen, inklusive industriråvara, ben, puts etc.

² Analys av prisutvecklingen baseras på den veckovisa prisrapportering som alla medlemsstater redovisar till EU-kommissionen. Prisuppgifterna avser grundnotering plus tillägg minus avdrag, och i Sverige prisrapporterar alla slakterier som slaktar över 7 000 ton per år.

³ En djurkropp består av många olika detaljer som slakterinäringen måste finna avsättning för.

⁴ Enligt representanter för slakteriföretagen

För gris utgör detaljerna som kan säljas utan vidare bearbetning 25 procent av slaktkroppen, 47 procent går till charkråvara, 17 procent går till livsmedelsindustrin och 11 procent är ben.

Det finns en stor potential för slakteriernas lönsamhet, och därmed betalningsförmågan till lantbrukaren, i att optimera avsättningen och maximera intäkten genom att sälja på den marknad där betalningen är som störst. Enligt bedömningar från slakteriföretagen kan stora delar av grisen avsättas till ett högre pris på vissa exportmarknader, t.ex. Kina, Thailand och Filippinerna. Potentialen består i att efterfrågan ser olika ut i olika länder. I Sverige efterfrågar konsumenterna främst detaljer som filé, karré, revben och skinka. I andra länder efterfrågas billigare detaljer som t.ex. bog, sida och späck och i andra, främst asiatiska, länder är efterfrågan och betalningsviljan stor för delar av grisen som i princip inte alls äts i Sverige som t.ex. fötter, öron och svans.

Förutom ökat marknadstillträde och avsättning på exportmarknader kan ett bättre innovationsklimat gynna en bättre anatomisk avsättning för hela grisen. Genom innovation av produkter som t.ex. ”pulled pork” kan efterfrågan på detaljer fördelas mer jämt över året.

Ett exempel på den anatomiska utmaningen är att en kund kan efterfråga griskött från motsvarande 100 000 grisar per år medan efterfrågan på en enskild detalj periodvis är mycket högre, t.ex. motsvarar efterfrågan på karré, under perioden Valborg till Midsommar, ett behov av 200 000 slaktade grisar per år, för att få fram den efterfrågade karrén. Det är då en utmaning att under samma veckor, i andra marknader, hitta avsättning för övriga delar av grisen.

Export

En avgörande faktor för exportens utveckling är företagets produktivitet. Det är ett väletablerat faktum att exporterande företag uppvisar högre produktivitet än icke-exporterande företag i samma bransch.⁵ För att fler företag ska bidra till exporttillväxten krävs att produktiviteten bland dessa företag ökar. Produktivitetsförbättringar är också viktiga för redan exporterande företag som vill utöka sin export. Ökad produktivitet bedöms därför vara den mest betydelsefulla faktorn för sektorns framtida exporttillväxt.

Exporten (inklusive korv) uppgick 2013 till ca 866 miljoner kr, vilket var ca 1 procent av den totala exporten av jordbruksvaror och livsmedel. Den verkliga siffran bedöms dock vara lägre då en del intern koncernhandel registreras som export och import i handelsstatistiken. Exempelvis tillverkas en stor del av svenskt bacon i Polen eller Holland för att sedan tas hem igen. Det har inte skett några större förändringar under de

⁵ Se Greenaway och Kneller (2007), Wagner (2007) och Melitz (2003) m.fl.

senaste tre åren sett till vilka länder som är största mottagare av svensk export av färska och frysta grisdetaljer. Polen är i särklass det största mottagarlandet (pga. intern koncernhandel) därefter kommer Nya Zeeland, Ryssland och Danmark. Svenskt griskött exporteras även till Sydkorea och Norge.

Enligt bedömningar från slakteriföretagen kan stora delar av grisen avsättas till ett högre pris på vissa tredjelandsmarknader, t.ex. Kina, Thailand och Filippinerna. Det handlar framförallt om de delar av grisen som inte efterfrågas av den västerländska konsumentmarknaden, exempelvis huvud, fötter, öron och svans. Avgörande för slakteriernas lönsamhet, och därmed betalningsförmågan till lantbrukaren, är möjligheterna till att avsätta en större del av grisen till högre prisnivåer. Sverige saknar dock tillträde till flera viktiga tredjelandsmarknader idag. Ett sådant marknadstillträde skulle kraftigt öka konkurrenskraften och lönsamheten inom sektorn.

Arbetet med att öppna nya marknader och sänka handelshinder, såväl tullar som s.k. tekniska handelshinder, sker inom ramen för det multilaterala samarbetet. Närmare bestämt genom internationella organisationer och bilaterala handelsförhandlingar samt bilaterala kontakter för att lösa konkreta handelshinder som företag stöter på. Tydliga resultat i förhandlingarna kräver ofta ett långsiktigt arbete då förhandlingarna i många fall löper över flera år.

Det mest omfattande arbetet som gäller konkreta handelshinder för kött- och charkföretag ligger inom det sanitära området (SPS). Dock finns andra centrala frågor för att få marknadstillträde, som exempelvis regler kring ursprungsmärkning, tekniska regler, samt tullar och kvoter. I alla dessa frågor spelar staten en viktig roll. Utöver den rent tekniska diskussionen med det importerande landet krävs ibland också en politisk uppbäckning för att det slutliga landsgodkännandet ska kunna erhållas.

I syfte att hjälpa företag att komma igång med export till tredje land är myndigheternas roll i många fall helt avgörande, speciellt på animalieområdet där export ofta förutsätter ett s.k. landsgodkännande. Regeringen har därför under åren 2009-2014 inom ramen för satsningen *Sverige – det nya matlandet* avsatt extra medel till myndigheternas⁶ arbete för att främja handeln med tredje länder. Insatsen har bidragit till att över 100 nya produktmarknader öppnats, framförallt inom animalieområdet. Exempel på öppnade marknader för svenskt griskött är: Chile, USA (gelatin), Argentina, Kanada, Nya Zeeland, Sydkorea, Ukraina, Singapore, Australien, Kroatien och Makedonien. Länder som det pågår förhandlingar med är Kina, Ryssland, Filippinerna m.fl.

⁶ Jordbruksverket och Livsmedelsverket

Vid sidan av marknadstillträdet förutsätter export också en allmän exportkompetens bland företagen (däribland kött- och charkföretagen), t.ex. beträffande tulldokument, valutasäkring, inkasso vid utebliven betalning, kontraktsskrivning m.m. Vidare måste betydande specifik exportmarknadskunskap inhämtas, vilket omfattar kännedom om specifika förhållanden som betalningstider, lagar och regler, kultur, språk m.m. för varje enskild marknad. För att underlätta detta arbete och livsmedelsföretagens internationalisering i övrigt har regeringen inom ramen för *Sverige – det nya matlandet* under åren 2008-2014 avsatt särskilda medel till programmet Food from Sweden (FFS)⁷. Inom FFS genomförs bl.a. inköpssamarbeten, mässor, aktivt säljstöd, marknadsanalyser, partnersök, besöksresor mm.

Försäljning till utländska konsumenter

Livsmedelsmarknaden blir alltmer global. På samma sätt som många utländska företag ser en kommersiell möjlighet i att exportera till Sverige, finns en stor potential även för svensk export. Växande befolkning och inkomster tillsammans med förändrade konsumtionsmönster gör också att FN:s jordbruksorganisation (FAO), bedömer att den globala efterfrågan på kött kommer att öka kraftigt fram till 2050. Det är centralt att lära känna sina exportmarknader och dess konsumenter i ett tidigt skede. Att lyssna på de potentiella kunderna och utveckla det produktunika är viktigt. I de flesta länder finns det en nationell preferens för det egna landets produkter – det finns naturligt ett större förtroende för det nära än det avlägsna. Utländska konsumenter föredrar därför som regel kött från det egna landet⁸ och är vanligtvis inte beredda att betala priset för mervärden som svensk djuromsorg.

I främst asiatiska länder är betalningsviljan stor för delar av grisen som i princip inte alls äts i Sverige som t.ex. fötter, öron och svans. Värt att ha i åtanke är också att efterfrågan ständigt förändras och framförallt i Kina utvecklas konsumtionsmönstren snabbt i västerländsk riktning. Och också betalningsförmågan. Det gör att det på sikt, på en marknad som den kinesiska, också kan komma att efterfrågas andra detaljer än idag och till betydligt högre priser.

Försäljning till svenska konsumenter

Svenska konsumenterna har generellt stort förtroende för svenskt kött. Aktiviteter med information och märkning ses som en viktigt för att konsumenter ska fortsätta värdesätta svenskt kött. ”Svenskt kött” är en frivillig ursprungsmärkning som tagits fram i samarbete mellan handeln, Lantbrukarnas Riksförbund och branschorganisationen Svenskt kött. Märkningen kan användas om djuret är fött, uppfött och slaktat i

⁷ I regi av Business Sweden (BuS)

⁸ Motsatt förhållande råder t.ex. i Kina

Sverige. Produkten ska också vara tillverkad och förpackad i Sverige. Märkningen är väl spridd till både färskt kött och charkuterier och ca 140 företag använder möjligheten till märkning. Utöver information om och kontroll av märkningen arbetar Svenskt kött med att ge kunskap och inspiration om kött och nyttan av svensk djuruppfödning. Deras erfarenhet är att det finns ett brett intresse hos konsumenter av att veta mer om djurhållning och ursprung. Bilden är dock inte helt samstämmig. Enligt en konsumentundersökning som nyligen genomförts av ett slakteriföretag, vill konsumenter inte relatera till det levande djuret när de köper kött, vilket i så fall skulle försvåra kommunikation om djurhållning och djurmiljö. Enligt denna undersökning är smak, inspiration, kötthalt, ursprung (dock ej bara svenskt, även märkta spännande produkter från andra länder är intressant) faktorer som är viktiga för konsumenten.

I arbetet med handlingsplanen har frågan om kommunicerbara mervärden diskuterats och arbetsgruppen har bedömt att den låga svenska antibiotika förbrukningen är ett mervärde som fungerar att kommunicera. Sverige har den lägsta användningen av antibiotika inom EU och förbjöd antibiotika i tillväxtstimulerande syfte redan 1986. Den låga användningen är ett faktum tack vare Sveriges goda djuromsorg.

Antibiotikaresistens är ett folkhälsoproblem. EU:s smittskyddsmyndighet, ECDC, uppskattar att antibiotikaresistens årligen leder till ca 25 000 dödsfall inom EU. Antibiotikaresistens leder till att mediciner slutar fungera och infektionen inte läker eller tar längre tid att läka. Resistens riskerar att försvåra cancerbehandlingar, transplantationer och operationer. Det är därmed ett folkhälsoproblem.

I EU förbjöds användning av antibiotika i tillväxtstimulerande syfte 2006. Det är stora skillnader mellan antibiotika användning till livsmedelsproducerande djur mellan olika länder inom EU. Inom EU krävs veterinär ordination (förskrivning) när antibiotika används till djur. I flera länder (dock ej Sverige och Danmark) får veterinärer sälja läkemedel och inkomster från detta kan utgöra 50-80 procent av deras lön. I USA används 70 procent av antibiotikan till friska djur, främst i tillväxtstimulerande syfte och utan veterinär förskrivning.

Försäljning inom dagligvaruhandeln

Det är låg lönsamhet för griskött i produktions-, förädlings- och detaljhandelsledet. Kött är dock en viktig lockvara till butik och ger dagligvaruhandeln en merförsäljning av lönsammare produktsortiment. Kött säljs därför ofta med priserbjudanden för att locka konsumenter till butiken. Det är låg varumärkestrohet för kött, det är den specifika kött detaljen som är viktigt och även matintresserade har oftast en relativt låg kunskapsnivå. Det är en stor prisskillnad mellan svenskt och importerat kött.

För att öka intresset för kategorin svenskt griskött, behöver sortimentet breddas och differentieringen öka. Flera kedjor inom dagligvaruhandeln arbetar med s.k. sortimentsstege för att möta efterfrågan i alla prisklasser från premium till lågpris. En del handlare har även lokala sortiment och några vill ha en alldeles unik leverantör. Det är även viktigt för dagligvaruhandeln att arbeta tillsammans med leverantörerna för att hitta specifika lösningar t.ex. vid byte till svenskt råvara i egna märkesvaror för att säkra leveranssäkerheten. Många handlare vill arbeta med svenskt kött och ta ett större anatomiskt ansvar⁹. Utmaningen är då att det måste finnas tillräckligt med svensk råvara varje vecka. Det är enligt handeln viktigt att bejaka att butikerna tjänar pengar för då får produkterna en snyggare hylla och säljer bättre till konsument. En annan utmaning är att öka insikten om köttets ursprung även i charkuterier och färdigmat.

Försäljning inom Food Service

En viktig delmarknad är restaurang och storkök, där de två största grossisterna tillsammans har en marknadsandel på 45 procent. Deras försäljning går både till offentlig upphandling och till privata aktörer. Bland de privata aktörerna finns kedjeföretag som även bedriver restaurangverksamhet åt sjukhus och andra offentliga aktörer. Det finns ett intresse för svenskt griskött inom Food Service, men charkuteri och färdigmat drar upp importandelen. För kött detaljer säljer den största grossisten 50-60 procent svenskt kött, och har då en relativt stor andel av offentlig upphandling. Denna grossist tillämpar ursprungsmärkning i alla delar. För att öka intresset för nya kött detaljer hos restauranger är det viktigt att vara innovativ med nya koncept t.ex. ”unggris”, pingvinben, racks och Sous Vide¹⁰ är viktiga för att öka försäljningen.

Grisproducenternas investeringsvilja

Primärproducenternas vilja att investera i nya stallar och att utveckla sin produktion är helt avgörande för utvecklingen av branschens produktionsvolym. Den vikande produktionstrenden visar att investeringsklimatet varit för dåligt under en längre period, och utan lönsamhet genereras inte tillräckligt med kapital för att återinvestera och växa. För att bibehålla dagens produktionsnivåer behövs nyinvesteringar i 7000 saggplatser respektive 40 000 slaktsvinsplatser per år, vilket motsvarar investeringar i nya grisstallar på ca 330 miljoner kr årligen. Nya investeringar leder även till en strukturutveckling, vilket är positivt då lönsamheten tenderar att vara bättre i större företag. Det ställer dock ökade krav på företagsledning och en kvalificerad rådgivning. En god lönsamhet är grunden för ett gott investeringsklimat, producenterna måste kunna se att produktionen är lönsam i ett långsiktigt perspektiv.

⁹ Arbeta med inköp och försäljning av en större del av grisen

¹⁰ köttet tillagas i vakuum i låg temperatur under lång tid

Investeringsviljan påverkas av:

- en internationellt konkurrenskraftig produktion, med hänsyn till regelverk och andra kostnader,
- en effektivt driven produktion med bl.a. hög produktivitet, där skickligt företagande och tillgång till de senaste rönen är avgörande,
- rimliga konkurrensvillkor,
- en konkurrenskraftig förädlingsindustri med attraktiva möjligheter till avtal och/eller ett högt förtroende till köparledet,
- huruvida investering i grisproduktion är intressant relativt andra tänkbara investeringar,
- efterfrågan av och ett grundläggande stöd för svensk grisproduktion från hela värdekedjan, konsumenterna och politiken
- tillgång till kapital, t.ex. ägarkapital, banklån och investeringsstöd.

Inom landsbygdsprogrammet 2014-2020 kommer det finnas möjlighet att söka investeringsstöd till jordbruksföretag. Stödet syftar till att öka konkurrenskraften och lönsamheten hos företagen, främja strukturförändring och påskynda anpassning till nya marknadsförutsättningar, men även generera positiva effekter för biodiversitet, miljövänlig produktion, djurvälstånd och arbetsmiljö. Exempel på investeringar är byggnader för animalieproduktion, utrustning, foder- och gödselhantering. Stöd kan även sökas för s.k. ”icke-produktiva investeringar”, åtgärder som höjer djurvälståndet.

Jordbruksverket fördelar stödet till investeringar för jordbrukets konkurrenskraft mellan länen enligt en fördelningsnyckel.

Länsstyrelserna ansvarar för bedömningen av vilka investeringar som ska tilldelas stöd från befintliga medel i landsbygdsprogrammet. Sökande måste bifoga en affärsplan som visar företagets ekonomiska bärkraft och insatsens påverkan på företagets utveckling. Bedömning sker utifrån ett antal urvalskriterier, som viktas bland annat konkurrenskraft, kostnadseffektivitet, dödvikt¹¹ och innovation, men även bidragen till de svenska miljö kvalitetsmålen. Förutom de nationella urvalskriterierna tar varje länsstyrelse fram regionala kriterier som grundar sig på de regionala genomförandestrategierna. Stödet beviljas som en procentsats av stödberättigande investeringskostnader.

¹¹ Dödvikt uppstår när investeringsstöd betalas ut för investeringar som hade kommit till stånd även utan stödet

Konkurrensvillkor för svensk grisproduktion

Konkurrensvillkoren och effektiviteten i den svenska grisproduktionen påverkar möjligheterna till lönsamhet och utveckling för samtliga aktörer i värdekedjan som är beroende av det svenska grisköttet.

EU:s grisdirektiv som på pappret implementerats i sin helhet från och med januari 2013, innebär att dräktiga suggor ska hållas lösgående i grupp, samt krav på tillgång till strömedel och förbud mot rutinmässig svanskupering. Sverige var ett av få EU-länder som redan tidigare hade infört alla regler i direktivet och har därmed redan tagit kostnaderna för anpassning till de nya reglerna. Den faktiska efterlevnaden av det implementerade direktivet brister dock i många länder. Om EU:s gemensamma regelverk tolkas och efterlevs olika i EU:s medlemsstater leder detta till att den inre marknaden fungerar sämre och skillnader i konkurrenskraft kan uppstå eller förstärkas.

På samma sätt riskerar skillnader i konkurrenskraft att skapas om nationella regler är mer långtgående än det gemensamma regelverket.

Produktivitet och produktionsvillkor för svensk grisonäring

Den svenska djurskyddslagen ställer krav som går längre än de krav som finns i EU:s lagstiftning. Enligt EU:s lagstiftning får smågrisarna avvänjas vid 21 dagars ålder. Det svenska lagkravet på minst 28 dagars avvänjningsålder för smågrisarna leder till färre kullar per sugga och år och kan leda till en högre ofrivillig utslagning av suggor på grund av att längre diperioder sliter på suggan. Den längre diperioden är dock fördelaktig för smågrisarna. I Sverige har man under många år tillämpat ”planerad produktion” med gruppvis grisning och principen ”allt in, allt ut”, vilket i praktiken innebär att stallarna ska tömmas på samtliga djur och rengöras innan nästa omgång grisar kommer in i stallarna. I många andra länder har man fortfarande kontinuerlig grisning utan tömning av avdelningarna. Kontinuerlig grisning möjliggör en tuffare styrning av ditiden, men innebär också ett högre smittryck eftersom det inte finns utrymme för tvättning och tomtid. På grund av detta blir avvänjningsåldern i genomsnitt 33 dagar i Sverige medan motsvarande tid i Danmark är 31 dagar. Den lägsta avvänjningsåldern har USA som har 20 dagar. Under 2012 fick svenska suggor i genomsnitt 2,21 kullar per år vilket kan jämföras med 2,26 kullar per år i Danmark respektive 2,37 i USA.

Smågrisdödligheten är relativt hög i Sverige. En orsak till detta kan vara att det inte är tillåtet att fixera suggan vid grisningen, smågrisdödligheten kan dock bero på många olika faktorer. Den högre avvänjningsåldern samt den höga smågrisdödligheten är de viktigaste bidragande anledningarna till att Sverige har färre producerade grisar per sugga och år. Till viss del utjämnas dock skillnaden av att dödligheten från

avvänjning till slakt i Sverige ligger på 3,7 procent, jämfört med medeltalet i andra InterPIG-länder¹² som ligger på 5,4 procent. Dessutom har dödligheten under denna uppfödningstid de senaste 5 åren minskat snabbare i Sverige än i övriga länder, vilket kan ses som avspiegning av det goda hälsoläget i svenska besättningar.

Utvecklingen av produktionsnyckeltalet levande födda per kull har för svensk del varit positiv de senaste åren. Antal levande grisar per kull har ökat i Sverige från 12,1 år 2004 till 13,2 år 2012. Den största utmaningen för svensk del är att utveckla arbetsmetoder och stallmiljö för att ta hand om de större kullarna, då dödligheten under tiden har ökat från 14 till 18 procent. De länder som kan visa på störst resultatförbättring av levande födda grisar är Danmark, Nederländerna, Tyskland och USA. Detta är länder med stora djurpopulationer och rationellt avelsarbete. Sverige satsar idag på att få in nya gener från utlandet till den svenska grispopulationen. HK Scan importerar genom sitt avelsbolag danskt avelsmaterial från Danavl via semin och har även startat ett gemensamt genetiskt avelsutbyte med JSR Genetics i England. Avelspoolen kommer att ta in ny genetik från Nederländerna och Topigs, ett världsledande företag inom grisavel.

I en internationell jämförelse har svenska grisar en mycket god tillväxt. Tillsammans med USA, Brasilien och Danmark ligger Sverige i topp. Till skillnad från dessa länder uppvisar Sverige dessutom en positiv resultatutveckling. För att ge lite perspektiv åt de höga svenska tillväxttalen kan det vara värt att återigen nämna att Sverige, redan 1986, som första land i världen införde ett förbud mot att använda antibiotika i tillväxtfrämjande syfte. EU införde ett sådant förbud först 2006. Inom lantbruket i USA kan man däremot helt oreglerat införskaffa antibiotika i syfte att öka tillväxten och att förebygga sjukdom.

Statistiken över försäljning av antibiotika i USA visar att försäljningen till livsmedelsproducerande djur är fyra gånger större än försäljningen till människor. Inom EU uppskattar man att cirka hälften av den totala antibiotikaförsäljningen ligger i djursektorn. I Sverige är motsvarande siffra ännu lägre, endast 16 procent¹³.

Den svenska satsningen på målinriktad och förebyggande djurhälsovård ligger bakom det goda resultatet i tillväxt och låg antibiotika användning.

Trenden är att besättningarna blir allt större och därmed även känsligare för effekterna av såväl försämrad djurhälsa som försämrad produktion. Då nya sjukdomar kommer in i landet kan kostnaderna bli stora. Detta händer nu i USA där sjukdomen PED (Porcine epidemisk diarré)

¹² Belgien, Brasilien, Danmark, Frankrike, Irland, Kanada, Nederländerna, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland och Österrike, Italien och USA

¹³ Källa: Svenska Djurhälsovården

nyligen drabbat landet. Sverige är idag fritt från PED. Dessvärre orsakar de sjukdomar som vi har i landet både försämrad djurhälsa och stora ekonomiska förluster, vilket nyligen redovisats i en utredning vid Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA). Det är därför viktigt med en infrastruktur som omfattar möjligheter till meningsfullt smittskydd.

Det finns behov att dokumentera hälsoläget vad gäller den endemiska¹⁴ sjukligheten för att kunna arbeta med att strategiskt bekämpa dessa infektioner som årligen orsakar den svenska grisproduktionen ökade kostnader på över en miljard SEK. Den typen av verksamhet (liksom den laborativa diagnostiken) har nedmonterats i griskrisens spår. Effekterna av ökande besättningsstorlekar och minskade forskningsmedel för att studera effekter av och möjligheter att förebygga endemiska sjukdomar gör att vi idag står sämre rustade att möta nya utmaningar än tidigare.

Produktionssystem

Arbetskostnad är en kostnadspost som skiljer stort mellan länderna. Danmark, Nederländerna, USA och Sverige är de länder som har högst kostnad per timme. Dessutom krävs det mer arbetstid i svenska stallar pga. att de är omoderna och mindre rationella jämfört med stallar i länder där fler nyinvesteringar har skett. Investering i nya stallar innebär i regel mer arbetsrationella stallar. På grund av nationella regler lägger svenska producenter ner mer tid på gödselskrapning och hantering av strömedel än sina kollegor i andra länder.

De senaste fem åren har det i genomsnitt förprovats 2 500 suggplatser per år i Sverige. För att kunna bibehålla produktionsvolymen skulle antalet förprovade suggplatser varit ca 7 000 per år. Sverige har halkat efter i utvecklingen av arbetseffektiva stallar och även fortsatt storleksrationaliseringen har uteblivit. Med den investeringstakt som varit de senaste åren förnyas en suggplats ungefär var 100:e år med bibehållet suggantal. För slaktgrisproduktionen är motsvarande siffra ungefär var 40:e år. Många svenska stallar är alltså omoderna och mindre rationella jämfört med stallar i de länder där nyinvesteringar har skett.

I Sverige är byggnaderna den kostnad som mest bidrar till att produktionen fördyras. Bakomliggande orsaker är den strängare djurskyddslagstiftningen, som medför att det krävs större utrymme per gris jämfört med andra länder¹⁵. Dessutom krävs det en inredning som är anpassad efter svenska förhållanden, vilket innebär mindre tillverkningsserier med i många fall ett högre pris.

¹⁴ Endemi är en vanlig sjukdom som förekommer och sprids hos en begränsad grupp av individer eller i ett begränsat geografiskt område

¹⁵ Källa: Jordbruksverkets rapport 2010:18

I andra länder, t.ex. Danmark, har producenterna möjlighet att beställa färdiga s.k. modulkoncept. Fördelarna med dessa är att de är billigare att bygga och kan bytas ut i takt med utvecklingen så att produktionen kan följa utvecklingen. Typgodkända modulkoncept ger därmed grisföretagen bättre förutsättningar till en effektiv produktion och minskade kostnader samtidigt som djurvälståndet inte riskeras. Tidigare försök att ta fram koncept för modulstallar i Sverige har inte varit lyckosamt. Grisproducenterna som skulle investera i nya stallar hade olika önskemål angående både byggnadens utseende, inredning och produktionssystem. Vid den tidpunkten var grisproduktionens möjligheter att bära kostnaderna för dessa speciallösningar dessutom större. På senare tid har alltför många grisföretagare fått avslag på sina banklåsansökningar p.g.a. att grisstallarna helt enkelt är för dyra. Av den anledningen är efterfrågan på modulstallar sannolikt större bland grisproducenterna idag.

För att en stalltyp ska kunna typgodkännas krävs det att den först har utvärderats, vilket driver utvecklingen mot att dokumenterat fungerande stalllösningar finns tillgängliga på marknaden. Möjligheten att typgodkänna stall kan dock föranleda behov av ändringar i regelverket på området.

En annan viktig del i att skapa kostnadseffektiva stallar är att den som bygger kan erbjudas färdiga lösningar och hjälp på olika sätt t.ex. genom rådgivning, hjälp med projekteringar, upphandlingar och byggledning. Hushållningssällskapet och Växa är de enda större rådgivningsorganisationerna som idag erbjuder generell byggrådgivning till grisföretagare i Sverige. Det finns dock för närvarande ingen byggrådgivare som är specialist inom gris. I Sverige byggs det för lite nya stallar för att det ska finnas underlag för byggrådgivare specialiserade på grisstallar inom olika geografiska områden. Av den anledningen är det svårt för ett enskilt rådgivningsföretag att tillhandahålla en sådan tjänst. Sammanfattningsvis saknas det särskild byggkompetens inom grisproduktionen som kan arbeta fram lösningar som t.ex. färdiga byggkoncept samt vara en resurs för djurägarna under hela byggprocessen.

I Sverige genomfördes tidigare riktade undersökningar som på ett vetenskapligt sätt undersökte och dokumenterade huruvida ny teknik och nya lösningar av känd teknik bibehöll djurskyddet och inte riskerade hälsoläget för djuren. En sådan verksamhet finns i praktiken inte längre i Sverige.

Produktionsrådgivning

Begreppet grisrådgivning är brett och kan innebära rådgivning inom flera olika områden. Med produktionsrådgivning menas den rådgivning som hanterar skötselrutiner, utfodring, produktionsuppföljning, ekonomi,

rekrytering etc. Givetvis diskuteras även dessa frågor i samband med veterinär rådgivning.

Innan sent nittiotal var produktionsrådgivningen inom gris integrerad med inköpsfunktionen på slakterierna. I samband med att slakterierna bestämde sig för att renodla sin verksamhet bildades två stycken rådgivningsorganisationer i Sverige, Optima som ägdes av slakten och foderförtagen i södra Sverige och Maxima som ägdes av slakten och verkade i gamla Farmeks område. Från och med år 2000 tog LRF Konsult över grisrådgivningen. Efter några år beslutade LRF Konsult att inte ersätta grisrådgivare som slutade sin tjänst.

Idag finns det ingen samlad organisation i Sverige som bedriver produktionsrådgivning inom gris. Rådgivningen bedrivs istället av enskilda företagare eller rådgivare anställda i en organisation som inte har grisrådgivning som huvudsakligt uppdrag. Det finns ca tio stycken produktionsrådgivare för gris i Sverige. Av dessa är hälften egenföretagare som driver sin grisrådgivning i företag utan anställda. Övriga rådgivare finns anställda hos Hushållningssällskapet, LRF Konsult, KLS Ugglarps, Växa och Svenska Pig. Flera av rådgivarna arbetar inte heltid med grisrådgivning utan har huvudsakligen andra arbetsuppgifter. Rådgivningen är splittrad vilket gör att det är svårt för varje enskild rådgivare att verka i ett sammanhang där hen har chansen att utvecklas som rådgivare och ta till sig ny kunskap. Anledningen till att grisrådgivning är splittrad i Sverige är att det är mycket svårt att få en "specialiserad" produktionsrådgivning att bära sig ekonomiskt, vilket framförallt beror på att rådgivningsunderlaget är för litet. Detta leder till svårigheter att utveckla rådgivningen och att finansiera den kompetensutveckling som krävs.

För att klara internationell konkurrens och speciellt med tanke på det svenska regelverket, är en specialiserad rådgivning nödvändig. Det är då nödvändigt att kunna sprida nya rådgivningsmetoder och konceptrådgivning, vilket underlättas i en samlad organisation. För att lyfta hela branschen skulle majoriteten av grisbesättningarna behöva delta i en grundläggande rådgivning. De grisföretag som redan idag ligger i framkant, är dock mer intresserade av att utveckla sin verksamhet och här finns en stor efterfrågan på spetsrådgivning som är anpassad för den enskilda besättningen.

Stiftelsen Lantbruksforskning har skapat en modell för att finansiera forskning som leder till konkret nytta, ökad tillväxt och konkurrenskraft för Sveriges lantbrukare. Forskningsmodellen ska också bidra till att identifiera och skapa kontaktytor och mötesplatser mellan kedjans olika aktörer. För att få optimal utväxling av tillgängliga resurser krävs att behov, resultat och kunskap identifieras och förmedlas effektivt. Forskningsprogrammet är indelat i fyra fokusområden; Företagande, Energi & Biomassa, Klimat & Miljö samt Livsmedel. Målet är att

lantbrukare, rådgivare och akademi möts kring problemställningar och tillsammans hittar lösningar.

Statistik

Jordbruksverkets statistikansvar inbegriper djurhälsa, jordbrukets ekonomi, produktion, struktur, sysselsättning och prisutveckling. Den del av grissektorn som rör produktion och slakt är väl kartlagd genom den officiella statistiken samt de rapporteringskrav som härrör från EU-lagstiftningen. I användarrådet som träffas regelbundet kan utvecklingsförslag lämnas. Statistik för försäljningen av kött i livsmedelskedjan närmare konsument är sämre utvecklad, och täcks heller inte av Jordbruksverkets ansvar att tillhandahålla officiell statistik. Sådan statistik måste därför samlas in på frivillig basis.

Djursjukdata samlas in i vissa EU-länder och ger värdefull kunskap om användningen av antibiotika och skillnader i förbrukning mellan olika länder. I Sverige bygger detta på att alla praktiserande veterinärer är skyldiga att rapportera djursjukdata till Jordbruksverket för alla läkemedelsbehandlingar av livsmedelsproducerande djur, (undantaget hästar där rapporteringskravet endast omfattar behandling med antibiotika för systemiskt bruk). I dagsläget går det att få fram statistik kopplat till urvalskriterier t.ex. läkemedelstyp – djurslag och antibiotikaläkemedel – gris. Det är dock känt att rapporteringen inte är fullständig, och i syfte att klara de krav som en meningsfull övervakning av läkemedelsförskrivning och hantering ställer, behövs en ökad detaljeringsgrad i rapporteringen. Därför har Jordbruksverket gjort en förstudie för att särskild belysa de brister som finns i dag och på vilket sätt dessa ska överkommas.

Ett utvecklat system kommer bland annat att ge möjlighet till en förbättrad nationell sjukdomsövervakning. Vidare kommer systemet att ge veterinärer och djurhållare möjlighet att själva övervaka sin egen respektive gårdens förskrivning och läkemedelsanvändning. Systemet kommer också ge möjlighet till en mer detaljerad återrapportering av antibiotikabehandling av djur till EU när rapporteringskrav införs.

MÅL OCH ÅTGÄRDER

Marknad

Innovation och produktutveckling

Slutsatser

En ökad ekonomisk tillväxt kräver nya sätt att arbeta och nya produkter/lösningar som konsumenterna är beredda att betala ett mervärde för. Det gör ett fokus på ökad innovationskraft till en naturlig del i en utvecklingssatsning. För att öka attraktionskraften i en produktkategori krävs ett gynnsamt innovationsklimat. Kött- och charkbranschen är en färskvarubransch med många små och medelstora företag. Det är förutsättningar som ofta ger en lägre innovationstakt.

För att utveckla marknaden är följande viktigt

- Att ta fram nya produkter och stå för långsiktig innovation är ett av de viktigaste konkurrensmedlen för ett företag på marknaden. Därför är detta i huvudsak de enskilda aktörernas uppgift.
- Nya produkter som ger ett reellt (mer-)värde skapar ett intresse hos konsumenten som driver kategorin i en positiv riktning, oavsett råvarans ursprung. Detta ökade intresse tjänar hela livsmedelskedjan på.
- Branschen behöver bli snabbare på att följa trender och att snabbt erbjuda nya produkter, både till dagligvaruhandeln och Food Service-sektorn.
- En viktig resurs i innovationsprocessen är kompetenta och kunniga personer med en teknisk och vetenskaplig förankring. I Sverige har förutsättningarna för utvecklandet av denna resurs kraftigt försämrats under senare år och köttvetenskapligt kompetenta personer har blivit en bristvara som riskerar att hämma innovationskraften.

Mål

- Ökad innovationstakt inom kategorierna kött respektive chark.

Åtgärder

1. Kött- och Charkföretagen (KCF) ansvarar för att, tillsammans med Institutet för livsmedel och bioteknik (SIK) och ingrediensföretagen, initiera ett Innovationsnätverk för gemensam omvärldsbevakning, kunskapsspridning och inspiration. Nätverket ska verka övergripande och bör på ett tydligt sätt förhålla sig till de konkurrensrättsliga förutsättningarna. Nätverket bör omfatta hela livsmedelskedjan från tillverkande företag till dagligvaruhandeln och Food Service-sektor.

2. Landsbygdsdepartementet föreslås se över möjligheterna att göra innovation inom kött och charkuteri till ett prioriterat område i framtida satsningar inom livsmedelsområdet.
3. Konkurrenskraftsutredningen föreslås se över möjligheterna till ökade utbildnings- och forskningsinsatser inom området, dels för att öka den köttvetenskapliga kompetensen, dels för att öka möjligheterna till för industrin relevant forskning.

Mervärden och kommunikation av frivillig ursprungsmärkning

Slutsatser

Svenska konsumenter är beredda att betala mer för svenskt kött, men en stor del av grisen säljs i produkter där ursprunget är anonymt.

Efterfrågan på svensk råvara drivs bland annat genom ursprungsmärkning och kommunikation om mervärden i svensk grisuppfödning till konsument. Faktabaserad information från myndigheter är viktig för trovärdighet i kommunikationen.

Kommersiella aktörer kan marknadsföra svenskt, men om sådana kampanjer delfinansieras med offentliga medel, måste regelverket för statsstöd beaktas, vilket bl.a. innebär att nationellt ursprung inte får marknadsföras.

Mål

- Öka intresset för svenskt kött genom ursprungsmärkning och kommunikation. Öka försäljning av charkuterier med svenskt griskött, genom ökad kommunikation och frivillig ursprungsmärkning. Öka kommunikationen om att den svenska antibiotikaanvändningen till djur är lägre än i de flesta andra länder.

Åtgärder

4. Branschorganisationen Svenskt kött ansvarar för aktiviteter med huvudinriktning svenskt kött och charkuterier med svensk råvara. Detta kommuniceras med frivillig märkning "Svenskt kött".
5. Svenskt kött ansvarar för att med stöd av handeln, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och slakteriföretag genomföra en butikskampanj, inklusive annonsering och tv-reklam maj-aug 2014.
6. Jordbruksverket (SJV) och Livsmedelsverket (SLV) ansvarar för att öka sin faktabaserade kommunikation om svensk djurhållning.
7. Svensk Dagligvaruhandel (SVDH), Martin&Servera samt Menigo ansvarar för att sprida faktabaserad information om svensk djurhållning inom såväl branschen som bland konsumenter.
8. Svenska Djurhälsovården (SvDHSV) ansvarar för att ta fram faktamaterial och länderjämförelser beträffande antibiotikasituationen.

9. Svenska Djurhälsovården (SvDHSV) ansvarar för att bilda en projektgrupp som ska ta fram en samordnad kommunikation som stärker konsumenters vilja att fråga efter livsmedel producerade med låg antibiotikaanvändning. Projektet ska ha ett tydligt folkhälsoperspektiv. Landsbyggsdepartementet föreslås se över möjligheterna att finansiera ett sådant projekt med offentliga medel.
10. Svensk Dagligvaruhandel (SVDH) ansvarar för att sprida kunskap i handeln om jämförelser med andra länder beträffande antibiotikasituationen för att vara trygga i sina möten med leverantörer från olika länder.

Statistik

Slutsatser

Statistik för försäljningen av kött i livsmedelskedjan närmare konsument är sämre utvecklad, och täcks inte heller av Jordbruksverkets ansvar att tillhandahålla officiell statistik. Syftet med en bättre statistik är att öka förståelsen för hur marknaden fungerar för aktörer i livsmedelskedjan, samt andra berörda. Sådan statistik som inte täcks av ansvaret att tillhandahålla officiell statistik måste samlas in på frivillig basis, exempelvis via enkäter, och redovisas i rapportform. Därför behöver värdet av statistiken vägas noga mot behovet. En annan möjlighet är att framföra behov av utvecklad statistik över försäljningen närmare konsument till SCB, som är den myndighet som ansvarar för den officiella statistiken på det området.

Rapporteringen, i syfte att klara de krav som en meningsfull övervakning av förskrivning och hantering av läkemedel till livsmedelsproducerande djur, behöver bli mer detaljerad. Därför har Jordbruksverket gjort en förstudie för att belysa de brister som finns i dag och på vilket sätt systemet för djursjukdata kan utvecklas. Systemet kommer också ge möjlighet till en mer detaljerad återrapportering av antibiotikabehandling av djur till EU, för att möjliggöra länderjämförelser.

Mål

- Att utveckla statistikunderlaget för ökad kunskap om hur marknaden fungerar och för att ge bättre grund för åtgärder hos såväl kommersiella som offentliga aktörer. Att kontinuerligt uppdatera statistik för grismarknaden. Att vidareutveckla systemet för djursjukdata för att kunna ta fram mer detaljerad statistik över antibiotikaanvändning.

Åtgärder

11. Jordbruksverket ansvarar för att bilda en grupp för att utveckla statistik och nyckeltal för livsmedelskedjan. Gruppen ska göra en behovsanalys och utveckla en gemensam nomenklatur för exempelvis vad som är kött detalj respektive bearbetad produkt. Gruppen ska ta fram förslag på frågor att ställa till livsmedelskedjans aktörer samt bestämma i vilken form svaren ska publiceras.
12. Jordbruksverket ansvarar för att genomföra en årlig uppföljning av den statistikrapport för grismarknaden som tagits fram i samband med utarbetande av handlingsplanen och som kommer att publiceras på Jordbruksverkets hemsida.
13. Jordbruksverket ansvarar för att utveckla systemet för djursjukdata enligt de resultat som förstudien har genererat.

Export

Slutsatser

Marknaden för svenska livsmedelsföretag är internationell. På samma sätt som många utländska företag ser en kommersiell möjlighet i att exportera till Sverige, finns en stor potential även för svensk export. Att kunna utnyttja efterfrågan på olika exportmarknader är en nödvändig del för att bygga en mer konkurrenskraftig svensk köttindustri.

I relation till export av svenskt griskött är följande viktigt att beakta:

- Utländska inköpare är som regel inte beredda att betala priset för mervärden som svensk djuromsorg.
- Utländska konsumenter föredrar vanligtvis kött från det egna landet.¹⁶
- Charkföretag i Sverige använder som regel utländsk köttråvara för exportmarknaden eftersom priset för svensk råvara ligger alltför högt.
- Charkindustrins internationalisering kan bli betydelsefull för svenska grisproducenter på sikt, dvs. den dag det svenska grisköttet är internationellt konkurrenskraftigt.
- Avgörande för slakteribranschen lönsamhet (tillika betalningsförmåga) är ”rätt detalj på rätt marknad”. Svenska slakteribranschen har hamnat på efterkälken bl.a. pga. bristande marknadstillträde och svag internationalisering.
- I många fall kan kostnaderna för ett anläggningsgodkännande bli mycket höga för ett enskilt slakteri. Detta gör att många små och medelstora slakterier avstår från anläggningsgodkännande och den totala volym som kan exporteras blir mindre.

¹⁶ Exempel på land där motsatt förhållande råder är Kina.

- Det är mycket viktigt att myndigheternas insatser beträffande lands- och anläggningsgodkännanden fortsätter och förstärks. Fortsatt arbete är avgörande för kött- och charkindustrins exportmöjligheter.

Mål

- Lands- och anläggningsgodkännanden på marknader som Kina, Filippinerna, Thailand, Japan och Taiwan

Åtgärder

14. Kött- och Charkföretagen (KCF) ansvarar för att stödja myndigheterna i deras arbete med nya lands- och anläggningsgodkännanden.
15. Landsbygdsdepartementet föreslås se över möjligheterna till förstärkta resurser för ett intensifierat arbete med lands- och anläggningsgodkännanden.
16. Landsbygdsdepartementet föreslås se över möjligheterna till statligt subventionerade anläggningsinspektioner.
17. Kött- och Charkföretagen (KCF) och Livsmedelsverket (SLV) ansvarar tillsammans för att stärka exportdialogen mellan myndigheter och branschen. KCF och SLV ansvarar för att gemensamt anordna regelbundna dialogmöten där berörda myndigheter och exportintresserade företag deltar.
18. Styrgruppen för programmet Food From Sweden (FFS) föreslås lägga ett kartläggningssuppdrag på Business Sweden (BuS) som omfattar en eller flera tredjelandsmarknader för griskött detaljer - ”rätt detalj på rätt marknad”. Kartläggningen syftar till att fördjupa slakteriföretagens kunskaper om exportmarknader för svenska ”biprodukter”. KCF ansvarar för att expertkompetens från branschen knyts till uppdraget. Kommerskollegium (KK), Jordbruksverket och Livsmedelsverket ansvarar för att bistå BuS med relevanta underlag beträffande EU:s handelsavtal och godkännandeprocesserna.
19. Jordbruksverket ansvarar för att utse ett slakteriföretag till ledamot i styrgruppen för Food From Sweden (FFS). Utnämningen ska bidra till att potentialen i svensk köttexport uppmärksammas inom programmet.
20. Jordbruksverket ansvarar för att utveckla en s.k. handelsguide om export och import på sin webbplats. Guiden ska göra det lättare för företag att hitta Jordbruksverkets information om vilka regler som gäller. Guiden kommer också att hänvisa till andra myndigheter om företagen behöver kontakta flera. Jordbruksverket, Livsmedelsföretagen (Li) och KCF ansvarar för att sprida guiden inom branschen.

21. Kommerskollegium (KK) ansvarar för att ta fram information om vilka marknadsöppningar för griskött som EU:s frihandelsavtal kan medföra i en rad tredje länder i form av avvecklade tullar, tullkvoter, enklare godkännandeprocedurer för slakterier m.m. KCF, Li och KK ansvarar för att sprida informationen inom branschen.

Produktion

Kostnadseffektiva stallar

Slutsatser

En viktig förutsättning för att kunna bedriva en lönsam och hållbar grisproduktion är att de stallar som används är rätt utformade och utrustade. Byggnadsinvesteringarna inom grisnäringen har dock varit låg under en lång period, vilket innebär att en betydande del av den svenska grisproduktionen bedrivs i äldre byggnader och med äldre teknik. Med den investeringstakt som varit de senaste åren förnyas en suggplats ungefär var 100:e år med bibehållet suggantal. För slaktgrisproduktionen är motsvarande siffra ungefär var 40:e år. Behovet av nya investeringar i grisstallar är alltså uppenbart. Flera olika insatser behöver därför troligen göras för att i samverkan få igång investeringarna.

Mål

- *Byggkostnad 40 000 kr per sugga och plats*

Åtgärder

22. Grisproducenterna ansvarar för att investera i nya kostnadseffektiva stallar. För att bibehålla dagens produktionsförutsättningar krävs investeringar i 7000 suggplatser respektive 40 000 slaktsvinsplatser per år. Branschen uppskattar att investeringskostnaderna för producenterna uppgår till ca 330 miljoner kronor per år. Länsstyrelserna ansvarar för bedömningen av vilka investeringar som ska tilldelas investeringsstöd via befintliga medel i Landsbygdsprogrammet 2014-2020.
23. LRF Kött och Sveriges Grisföretagare ansvarar för att fortsätta att driva frågan om ett riktat investeringsstöd till grisföretagare som kompenserar för 30 procent högre byggkostnad orsakad av de svenska särreglerna.
24. Svenska Pig ansvarar för att utveckla färdiga typgodkända modulkoncept. Modulkoncepten ska vara billiga att bygga och kunna bytas ut i takt med utvecklingen så att produktionen kan följa utvecklingen. Kostnaden för att utveckla färdiga typgodkända modulkoncept uppskattas till 1 miljon kronor. Åtgärden är ofinansierad men Svenska Pig ansvarar för att hitta en

- lösning för finansiering tillsammans med grisnäringen och svenska myndigheter.
25. Jordbruksverket ansvarar för att se över behovet av regeländringar för att möjliggöra typgodkännande av färdiga moduls-koncept.
 26. Svenska Pig ansvarar för att utveckla en central eller regional rådgivning med särskild byggkompetens inom grisproduktionen. Initiativet bör omfatta minst 2 årsarbetskrafter som ska kunna ge rådgivning, erbjuda hjälp med projekteringar, upphandlingar och byggledning. Kostnaden för byggkompetensen uppskattas till 2 miljoner kr per år. Åtgärden är ofinansierad men Svenska Pig ansvarar för att hitta en lösning för finansiering tillsammans med grisnäringen och svenska myndigheter.
 27. Jordbruksverket och länsstyrelserna föreslås se över möjligheterna att förenkla och effektivisera miljöprövningen. Arbetet med att förenkla miljöprövningen har kommit upp under Förenklingsresan och Jordbruksverket har redan börjat undersöka vad verket kan göra för att förenkla detta.
 28. Konkurrenskraftsutredningen föreslås se över möjligheten att inrätta en forskningsfond för projekt som avser att göra undersökningar gällande ny teknik och nya lösningar, t.ex. att dokumentera funktionen hos nya inhysningssystem för grisar.

Friska, hållbara djur med låg dödlighet, god djurväl-färd och hög produktivitet

Slutsatser

Den framtida grisproduktionen kommer att ske i stora enheter med krav på hög effektivitet för att nå bästa lönsamhet. Detta kräver aktiva och välutbildade företagare i kombination med skickliga djurskötare, driftsledare och rådgivare. I detta sammanhang är produktiviteten av central betydelse. Produktiviteten behöver öka, framförallt i den svenska smågrisproduktionen, för att kunna vända utvecklingen. Efterhand som besättningarna blir allt större blir de även känsligare för effekterna av ohälsa i form av såväl djuromsorg som försämrad produktion. Då nya sjukdomar kommer in i landet kan detta leda till stora kostnader. Hög produktivitet måste därmed gå hand i hand med god djurväl-färd och produktionsformer som tilltalar konsumenten. Detta ställer ytterligare krav på kunskapsförsörjning och rådgivning, kunskap avkastar inget förrän den tillämpas. Genom att sammanställa och utnyttja befintlig kunskap och samtidigt ta till vara på ny kunskap, finns det utrymme för stora produktivitetsökningar. För att den svenska grisproduktionen ska få rätt förutsättningar är det även av stor vikt att tolkningarna av EU:s gemensamma regler harmoniseras fullt ut.

Mål

- Minska smågrisdödligheten med 50 procent (18% → 9%)
- 30 producerade smågrisar per sugga och år.
- Klara att producera en frisk välmående smågris för 550kr/st
- Bibehållen hög djurvälstånd.
- Bibehållen hög hälsostatus med fortsatt låga användning av antibiotika.
- Bibehållen låg incidens av mikrobiell resistens mot antibiotika.

Åtgärder

29. Svenska Pig ansvarar för att utveckla "Kunskapslyftet BAS" vilket är ett basrådgivningspaket för grisföretagare. Baspaketet avser kunskap som finns idag men som behöver nå ut till grisföretagare på ett bättre sätt. För att snabbt kunna initiera detta i dagens krisartade situation bör företagarna själva stå för hälften av kostnaden och den resterande hälften medfinansieras under en period om fem till tio år. Kostnaden för Kunskapslyftet BAS uppskattas till 12 miljoner kr per år. Åtgärden är ofinansierad men Svenska Pig ansvarar för att hitta en lösning för finansiering tillsammans med griskärlingen och svenska myndigheter.
30. Svenska Pig ansvarar för att utveckla "Kunskapslyftet SPETS" vilket är ett traineeprogram för att utveckla spetskompetens hos rådgivare, anpassade till svenska förhållanden. Kostnaden för Kunskapslyftet SPETS uppskattas till 5 miljoner kr per år. Åtgärden är ofinansierad men Svenska Pig ansvarar för att hitta en lösning för finansiering tillsammans med griskärlingen och svenska myndigheter.
31. Svenska Pig ansvarar för att fortsätta arbetet med att utveckla samordningen inom nätverket av rådgivare.
32. Stiftelsen Lantbruksforskning föreslås genomföra en flerårig satsning på forskning avseende utvecklingen av lantbrukets företagande samt kring frågor som är unika för den svenska djuromsorgen.
33. LRF ansvarar för att genom Stiftelsen Lantbruksforskning stödja organisationer som ska ansöka om forskningsmedel från EU gällande tillämpad forskning. Syftet är att bistå i ansökningsförfarandet och därmed öka sannolikheten för att organisationerna beviljas forskningsmedel.
34. Landsbygdsdepartementet föreslås se över möjligheten att avsätta forskningsmedel för tillämpad klinisk forskning. Syftet är att dokumentera hälsoläget vad gäller den endemiska sjukligheten för att strategiskt bekämpa dessa infektioner som årligen orsakar den svenska grisproduktionen ökade kostnader.
35. Landsbygdsdepartementet föreslås bilateralt och tillsammans med kommissionen fortsatt aktivt arbeta för att nuvarande regelverk för uppfödning av gris inom EU tolkas och tillämpas på samma sätt i alla medlemsstater.

36. Landsbygdsdepartementet föreslås fortsatt arbeta proaktivt för att kommissionen ska ta initiativ till förslag som leder till att EU-regelverket utvecklas och når svensk nivå inom djurskydds- och livsmedelsområdet.